Farkas Judit

SZÓRENDEN KERESZTÜL A VILÁG: A GENERATÍV NÉZŐPONT[1]

1. Bevezetés

Jelen cikkben azt járom körül, hogy mi mindent lehet más megvilágításba helyezni az anyanyelvi órákon, ha generatív nézőpontból közelítünk a nyelvhez.

A generatív nyelvészetben központi kérdés a szórend. Ennek tanítása, a magyar nyelvben betöltött szerepének tudatosítása rendkívül fontos lenne az anyanyelvi órákon, mégis nagyon mostohán bánnak a közoktatásban használatos könyvek ezzel a területtel. A teljesség igénye nélkül: Sápiné (2021) 7. osztályos tankönyve például mindössze egyetlen bekezdésben foglalkozik a kérdéssel, de az ebben a témában legalaposabb 9. osztályos tankönyv (Legeza 2020) is mindössze néhány oldalt szentel a szórendnek, alapvetően egyetlen kérdést járva körül. Körülbelül negyedszázada egyébként még nem ez volt a helyzet: Honti–Jobbágyné (1979) tankönyve, amelyből én tanultam középiskolásként, még egy nyolcoldalas fejezetben foglalkozott a szórend kérdésével (Honti–Jobbágyné 1979: 93–101). Ma azonban a szórend tanításával kapcsolatban az mondható el, hogy nemhogy központi kérdése lenne az anyanyelvi oktatásnak, de tulajdonképpen csak érintőlegesen fordul elő az egyes tankönyvekben.

Miért is lenne fontos a szórend tanítása? Először is mert ez segíthet(ne) az idegen nyelvek tanulásánál, ahol rengeteg szórendi kérdés vetődik fel. Az angolban például, amit a KSH adatai szerint a legtöbb diák tanul ma Magyarországon első idegen nyelvként (W1), a szórendet a mondatrészi funkciók jelölésére használják (1)[2]. A magyarban morfológiailag vannak megjelölve ezek a funkciók (tárgyrag és más esetragok alkalmazásával), így a szórendnek nyilvánvalóan más szerepe lesz a két nyelvben.

[1] A cikk megírását az NKFIH FK-128518 (*A hibrid kategóriák szintaxisa*) projekt támogatta.

[2] Az (1) példasor első látásra talán kissé furcsának tűnő mondatait az indokolja, hogy olyan igét szerettem volna választani, amely a legjobban mutatja azt, hogy az angol nyelvben mennyire fontos a szórend szerepe a mondatrészi funkciók meghatározásában. Az *ad* igének egyetlen vonzata sincs morfológiailag jelölve, és csak a szórend mutatja meg, hogy az ige előtt megjelenő főnévi kifejezés az alany, az igét közvetlenül követő a részeshatározó, míg az ez után álló a tárgy. Olyasmi szituációt lehet például a mondatok mögé képzelni, ahol az alanyt és a részeshatározót képviselő személyek egy adott cég egy-egy osztályának vezetői, és egyik a másiknak kölcsönadja/odaadja az egyik emberét.

https://doi.org/10.17048/Pelikon.2025.69

(1) a. Peter gave Tom John.
Peter odaadta Tom John
'Peter odaadta Tomnak Johnt.'
b. Peter gave John Tom.
Peter odaadta John Tom
'Peter odaadta Johnnak Tomot.'

A szórend tanulmányozásával mindazonáltal olyan kérdéseket is megválaszolhatunk, amelyek nem kötődnek a szorosan vett mondattanhoz. Jelen tanulmányban főként ezzel a kérdéssel foglalkozom, és néhány ilyen területet tekintek át példákon keresztül.

A tanulmány felépítése a következőképpen alakul. A második fejezet helyesírási kérdésekkel foglalkozik, különös tekintettel az igekötőkre vonatkozó szabályokra (egybeírás vs. különírás) koncentrálva. A harmadik részben a morfológia kapcsán azt mutatom be, hogy miként lehet eldönteni bizonyos vitatható elemek szófaját szórendre vonatkozó érveléssel elsősorban Kenesei (2000) írására támaszkodva. A negyedik fejezet bizonyos jelentéstani kérdéseket jár körül: amellett érvelek, hogy az egyes szórendi variációk közötti jelentésárnyalatok vizsgálatával (l. például É. Kiss 1992) segíthetjük a tudatos szövegalkotást is. Az ötödik fejezetben arra térek ki, hogy az ebben a keretben használt érvelések miként teszik lehetővé, hogy csökkentsük az átmeneti (a középiskolában jelenleg „eldönthetetlen") kategóriák számát, és miként nevelhetjük rá a diákokat arra, hogy gondolkozzanak el a nyelvi jelenségeken, ne csak könyvekből megtanult szabályokat mondjanak fel. A tanulmányt rövid összegzés zárja (6. fejezet).

2. A generatív szórend és a helyesírás

Jelen fejezetben azt tárgyalom, hogy miként segíthetne bizonyos helyesírási kérdések tisztá(bba)n látásában az, ha generatív nézőpontból közelítenének a diákok a nyelvhez.

Az igekötők kapcsán a következő típushibával (2) bizonyára mindenki találkozott már. Az alábbi példák mindegyike az internetről származik, a *megszeretném* betűsorozatra történő Google-keresés eredményeképpen kaptam őket.

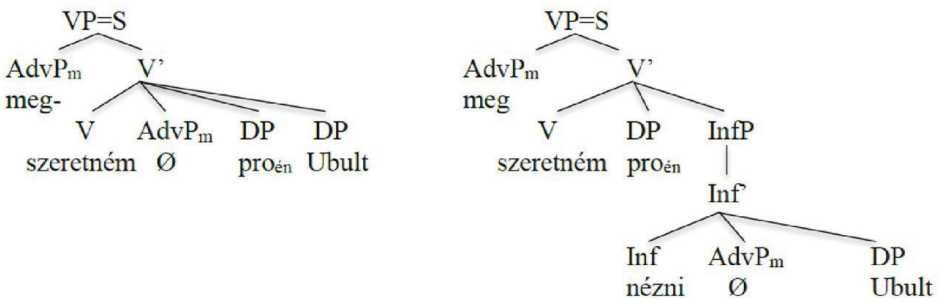
(2) a. Megszeretném köszönni ezt a rengeteg bizalmat […]. (W2)
b. Levi kőkeményen kimondta: „Én ezt a játékot megszeretném nyerni!" (W3)
c. Mit tegyek ha megszeretném előzni, hogy a kutyám bolhás legyen? (W4)

Amint azt a (2) példasorban bemutatott és az ezekhez hasonló szósorok mutatják (l. még alább a (3c)-t), rengeteg ember nincs tisztában azzal a helyesírási szabállyal, miszerint „[a]z igekötő külön szó marad, ha közte és az ige (vagy igenév) között más szó is van" (*A magyar helyesírás szabályai* 2015: 56). A zavart nyilvánvalóan az okozza, hogy létezik az egybeírt *megszeretném* forma is (3a), ha az igekötő valóban a *szeretném* igealakhoz tartozik. A (3b-c)

és a (2) példasorban bemutatott esetekben azonban nem ez a helyzet: itt a *meg* igekötő a finit igét követő főnévi igenévhez tartozik, ezért is kell külön leírni őket.

(3) a. Megszeretném Ubult (ha nem lenne annyira önző).
b. Meg szeretném nézni Ubult.
c. *Megszeretném nézni Ubult.

A generatív nézőpont alkalmazásával a következőképpen tehető explicitté a (3a-b) szósorok közötti különbség. Ebben a keretben az igekötőt is fel kell venni vonzatként azon fej mögött, amelyikhez tartozik, majd a transzformációs keretben ebből a bázisgenerált helyzetből mozgatni oda, ahol a szórend alapján végül elhangzik. Ezt mutatja az alábbi 1. ábra, melyben a (3a), illetve a (3b) mondat reprezentációi láthatóak.[3]

1. ábra: A *Megszeretném Ubult*, illetve a *Meg szeretném nézni Ubult* mondatok reprezentációi egy egyszerűsített transzformációs generatív keretben

Mivel az igekötőt külön vonzatként kell kezelni ebben a keretben, így egyértelművé válik a (3a–b) mondatok között a különbség az ábrákon: míg a (3a) esetén a *szeretném* igei fej mögött vesszük fel a *meg* igekötőt, addig a (3b)-nél a *nézni* főnévi igenévi fej mögött bázisgenerálódik, és mindkét esetben a finit *szeretném* ige módosítói pozíciójába mozog. Az ábrák kapcsán könnyen látható a diákok számára is, hogy a (3b) esetben az igekötő nem a finit igealak vonzata, így érthetővé válik az a szabály, hogy ilyenkor azzal nem is írjuk egybe. Arról is lehet(ne) beszélni az iskolában, hogy mi okozza a (3c) típusú helyesírási hibákat. Ezek ugyanis azért bukkannak fel viszonylag gyakran, mert a (3a) és az ettől szerkezetileg különböző (3b) mondatnak nagyon hasonló a hangsúlymintázata, jelesül

[3] Az ebben a cikkben bemutatott ábrák alapvetően a Medve et al. (2010) munkájában szereplő, középiskolások számára javasolt modell alapján készültek. A névelős vagy azzal egyenértékű főnévi kifejezések kategóriája azonban itt a generatív nyelvészetben bevett módon DP-vel, és nem NP-vel van jelölve (vö. pl. Szabolcsi–Laczkó 1992, Alberti–Medve 2002/2005).

a finit ige módosítóját elfoglaló igekötő, függetlenül attól, hogy a finit igéhez vagy annak valamelyik vonzatához tartozik, egy fonológiai szóvá olvad össze a finit igével (l. pl. É. Kiss 1992: 100, 117; Alberti–Medve 2002: 48–50, 62–65), így mindkét esetben ugyanazt halljuk: *megszeretném*.

3. Morfológiai kérdések és a szórend

Hagyományosan a szófajok meghatározásánál többnyire a jelentésből szokás kiindulni. Bizonyára mindenki találkozott már például az igének azzal a meghatározásával, miszerint az cselekvést, történést, létezést, illetve állapotot kifejező szófaj. Ez a meghatározás azonban nem jelent nagy segítséget az igék megtalálásánál, ugyanis mint arra például Legeza (2020: 64) is rámutat, „cselekvés jelentésűek a következő szavak, de csak egyetlenegy az ige közülük: írás, írnom, írhat".

A jelentéstanból kiinduló definícióknak jó alternatívája lehet a mondatbeli szerepen, illetve a toldalékoláson alapuló kategorizálás, amelyet például Kenesei (2000) is képvisel. Ez alapján azt kell megvizsgálni, hogy egy adott szó milyen toldalékokat vehet fel, illetve hogy milyen mondatrész szerepét töltheti be (Kenesei 2000: 93–95). Tekintsük a következő (4) példasort. A kérdés az, hogy mi a szófaja a *borzasztó*, illetve a *közvetlen* elemeknek.

(4) a. Péter egy *borzasztó* / *közvetlen* ember.
a'. *Péter egy ember *borzasztó* / *közvetlen*.
b. *Borzasztó* jó volt ez a film.
b'. #Jó *borzasztó* volt ez a film.
c. *Borzasztó* jól nézel ki.
c'. * Jól *borzasztó* nézel ki.
d. Az állomás *közvetlen* a buszpályaudvar mellett van.
d'. Az állomás a buszpályaudvar mellett van ?*közvetlen* / *közvetlenül*.

A (4a) példa mutatja a kézenfekvő választ a kérdésre: a *borzasztó*, illetve a *közvetlen* a magyarban tipikusan melléknévként jelenik meg. Ez azonban nem az egyedüli lehetőség: mindkét elem felbukkanhat határozószóként is, ahogyan ezt a (4b, c, d) példákban láthatjuk. Ez utóbbi esetekben a *borzasztóan*, illetve a *közvetlenül* (egyértelmű) határozószók rövidebb alakjaként bukkannak fel. Hogy mikor melyik szófajba tartoznak a vizsgált elemek, az alapján lehet egyértelműen meghatározni, hogy milyen elemeket bővítenek. Míg melléknévként egy főnevet bővítve jelennek meg (4a), addig határozószóként melléknevet (4b), határozószót (4c), vagy például névutós főnévi kifejezést (4d) tudnak bővíteni.

Az egyes esetekben a vizsgált kifejezések szórendi lehetőségei sem egyformán alakulnak. Melléknévként kizárólag a főnév előtt tudnak megjelenni (4a), utána semmiképpen nem állhatnak (4a'). Hasonló mondható el arra az esetre is, amikor határozószót bővítenek: kizárólag ezen kifejezés előtt bukkanhatnak fel (vö. (4c)-t az elfogadhatatlan (4c')-vel). Ha

határozószóként névutós kifejezéshez tartoznak, akkor nem kötelező ez előtt megjelenniük, a névutós főnévi kifejezést követheti úgy a vizsgált *közvetlen(ül)* határozószó, hogy még az ige is közéjük ékelődik (4d'). Ez esetben azonban már egyértelműen preferált a csak határozószói szófajba sorolható *közvetlenül* alak megjelenése, legalábbis az én anyanyelvi intuícióm szerint[4], bár a *közvetlen* forma sem elfogadhatatlan ebben a pozícióban, mindössze jelölt. Érdekesen alakul a melléknevet bővítő *borzasztó* határozószó esete (4b-b'). A határozószó látszólag megjelenhet a melléknév után is, hiszen a (4b') szósor kifogástalan, ám hogy ez mégsem így van, azt a mondat jelentése elárulja: a (4b') szósor jelentése nem azonos a (4b)-ben látottal, hanem körülbelül úgy lehet megragadni, hogy 'Nagyon borzasztó volt ez a film'.

Az tehát, hogy melyik elem milyen mondatbeli szerepben bukkanhat fel, illetve milyen más elem(ek)et bővíthet, sokkal többet elárul az illető szó szófajáról, mint a jelentése. Az pedig, hogy milyen elem(ek) bővítésénél bukkanhat fel, nyilvánvalóan összefügg a vizsgált elem szórendi pozíciójával is, vagyis a szórendet itt is érdemes tanulmányozni.

Ehhez kapcsolódva még arra hívnám fel a figyelmet, hogy az itt bemutatott módon olyan kifejezések szófajáról is lehet elképzelésünk, amelyeket másként nem lenne egyszerű kategorizálni (5): a *négykézláb* és az *ukmukfukk* a szórendi pozíciójuk és a bővítési lehetőségek alapján a határozószók közé sorolhatók.

(5) a. Péter tegnap *négykézláb* mászott elő az asztal alól.
b. Péter tegnap *ukmukfukk* eltűnt.

Az itt bemutatott kategorizálási eljárásnak van egy további előnyös tulajdonsága: arra ösztönzi a diákokat, hogy gondolkozzanak, próbálják érvekkel alátámasztani a kérdésekre adott válaszaikat, és ne csak könyvekből megtanult szabályokat mondjanak fel. A diákoknak a gondolkozásra, érvelésre való megtanítása pedig az iskola egyik legfontosabb feladata.

[4] A példák megítélését a generatív nyelvészetben bevett módon (vö. Featherstone 2007: 271, 1. lábjegyzet) a saját anyanyelvi intuícióm alapján végeztem el az alábbi nemzetközileg is használatos (lásd pl. Alberti és Laczkó 2018) hatfokozatú skálát alkalmazva:

jelöletlen / ✓:	teljesen elfogadható szósor
(?):	elfogadható, de enyhén jelölt szósor
?:	elfogadható, de jelölt szósor
??:	köztes vagy bizonytalan megítélésű szósor
*?:	elfogadhatatlan szósor, mely a *-hoz viszonyítva némileg elfogadhatóbb
*:	teljesen elfogadhatatlan szósor
#:	a szósor nem a szándékolt jelentéssel rendelkezik

4. A szórend szerepe jelentéstani kérdések esetén

A magyar nyelvben az egyes mondatrészek sokféle elrendezésben, illetve többféle intonációs mintázattal eredményeznek grammatikus szósort. A magyart, ahogyan azt É. Kiss (2000: 2) is megjegyzi, pontosan ezen tulajdonsága alapján szokták szabad szórendűnek nevezni, hiszen az alany, a tárgy és egyéb mondatrészek nem kötődnek egy-egy konkrét mondatbeli pozícióhoz. Amint azonban arra É. Kiss (2000: 2) szintén rámutat, a szórendnek nagyon fontos szerepe van különböző logikai viszonyok jelölésében (ahogyan ezt már Honti–Jobbágyné [1979: 98] tankönyvében is lehetett olvasni).

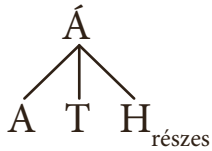
Tekintsük a (6) példasort.

(6) a. Péter odaadta Marinak a könyvet.
b. Péter (bezzeg) odaadta Marinak a könyvet.
c. Péter adta oda Marinak a könyvet.

A (6a) egy semleges mondat (vö. Alberti–Medve 2002: 45–74), mindössze annyit állít, hogy Péterre igaz, miszerint odaadta a könyvet Marinak; hogy más is megtette-e ugyanezt, arról ez a szósor nem ad információt. A (6b) mondat esetében Péterre továbbra is igaz, hogy odaadta a könyvet Marinak, viszont az, hogy az alany ezúttal kontrasztív topikként jelenik meg, azt a plusz információt hordozza, miszerint biztosan létezik legalább egy olyan szóba jöhető ember, aki ezt nem tette meg (l. pl. Alberti–Medve 2002: 78/3I.4). A (6c) mondat egy még erősebb állítást tartalmaz: az alany fókuszként való megjelenítésével azt fejezzük ki, hogy a szóba jöhetők halmazából kizárólag Péterre igaz az állítás, miszerint odaadta a könyvet Marinak, a többiek ezt biztosan nem tették meg (l. pl. Alberti–Medve 2002: 78/3I.1). A (6) példasor mondatai nem is ugyanazokban a szituációkban használhatóak, ezt illusztrálom az alábbi (7) példasorral. A (7a) kérdésre a (6) példasor mondatai közül csak a (6a) adható válaszként, a (7b) folytatásaként csak a (6b) képzelhető el, míg a (7c) kérdésre csak a (6c) ad megfelelő választ.

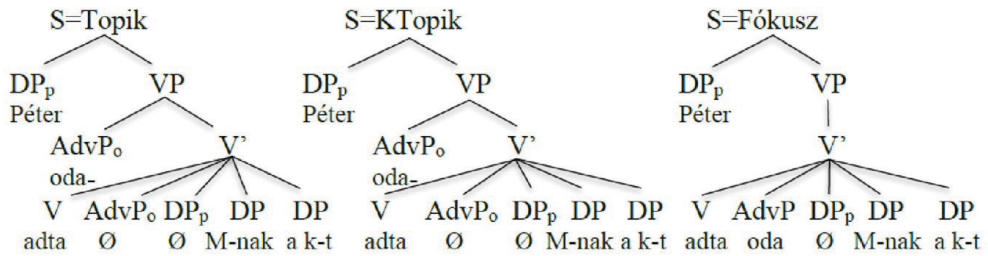
(7) a. Mi történt tegnap?
b. Te nem voltál hajlandó, de …
c. Hugó adta oda Marinak a könyvet? Nem, …

A magyar anyanyelvű diákoknak természetesen nem okoz problémát az, hogy egy adott szituációban az adott elemek lehetséges permutációiból a megfelelőt választják ki, de például egy magyarul tanuló külföldi esetében ez a választás már komoly nehézségekbe ütközik. Éppen ezért nem szerencsés, hogy a hagyományos megközelítésben a jelentésárnyalatokban kimutatható különbségek ellenére a (6) példasorban látható valamennyi szósorhoz ugyanaz a reprezentáció tartozik (vö. Keszler 2000).

2. ábra: A *Péter odaadta Marinak a könyvet*, a *Péter (bezzeg) odaadta Marinak a könyvet*, valamint a *Péter adta oda Marinak a könyvet* mondatok hagyományos nyelvészeti reprezentációja

A generatív megközelítés a szórendet expliciten mutató és az intonációs mintázatra is utaló ábráival lehetővé teszi, hogy könnyen lehessen beszélni az egyes variánsok jelentése és intonációs mintázata közötti különbségekről. A „sima" topikot tartalmazó (6a) és a kontrasztív topikot tartalmazó (6b) mondatok például szórendileg nem különülnek el egymástól, az intonációjuk azonban más: míg a (6a) esetében a hangsúlyeloszlás a semleges mondatokra jellemzően egyenletes (a *Péter*, az *oda* igekötő, a *Marinak* és a *könyvet* kapnak egy-egy hangsúlyt), addig a (6b)-nél a *Péter*-t egy kifejezetten a kontrasztív topikokra jellemző emelkedő intonációval kell ejteni (l. pl. Alberti–Medve 2002: 78/3H.3), és utána egy kisebb szünet következik (az *oda* igekötő, a *Marinak* és a *könyvet* továbbra is kapnak egy-egy hangsúlyt).

3. ábra: A *Péter odaadta Marinak a könyvet*, a *Péter (bezzeg) odaadta Marinak a könyvet*, valamint a *Péter adta oda Marinak a könyvet* mondatok egyszerűsített transzformációs generatív nyelvészeti reprezentációi Medve et al. (2010) és Alberti–Medve (2002/2005) alapján

A 3. ábrán látható reprezentációk minden információt tartalmaznak, ami a hagyományos ábrákon megjelenik: az, hogy az *adta* igének van egy alanya, egy tárgya és egy részeshatározója, onnan látszik, hogy a V fej mögött a V' alatt bázisgenerálódnak ezek az összetevők, a V' alatti rész tehát mindhárom ábrán egyforma. Az viszont különbség a hagyományos ábrához képest, hogy az igekötő, amint azt a 2. fejezetben tárgyaltam, szintén külön vonzatként van kezelve ebben a rendszerben, hiszen nem minden mondatban előzi meg az igét. Az azonos mélyszerkezetet egészítik ki a mozgatások, így az egyes mondatok konkrét

szórendje is leolvasható az ábrákról, az operátorpozíciók pedig a különböző jelentéstöbbleteket reprezentálják expliciten.

Szintén előnyös hozadéka egy ilyen típusú rendszer alkalmazásának az, hogy az egyes szórendi variációk közötti jelentésárnyalatok vizsgálatával segíthetjük a szövegértést és a tudatos szövegalkotást is. Az a diák, aki sokat foglalkozik a különféle jelentésárnyalatokkal, valamint azoknak a magyar nyelvben való kifejezésével, pontosan meg fogja tudni állapítani, hogy egy adott konfigurációjú mondat milyen többletinformációt hordoz, illetve tudatosan választhatja ki a különböző permutációs lehetőségek közül a számára leginkább megfelelőt. Mindezek mellett pedig arra is fogékonnyá válik, hogy hasonló jelentésárnyalatok kifejezésmódját keresse az általa tanult idegen nyelvek esetében.

5. A szórend szerepe az átmeneti kategóriák csökkentésében

A nyelvekben a nyelvi változások és egyéb tényezők miatt mindig vannak átmeneti kategóriák. A mai magyarban ilyen például a *szabad* kifejezés (8a), amely melléknév és ige is lehet (Nádasdy 1999: 231–232), tulajdonképpen attól függően, hogyan toldalékoljuk.[5] A (8b) alapján igének tekinthető, hiszen megjelenik rajta a feltételes mód jele (vö. 8b'), míg a (8c) alapján melléknév, mert a feltételes módot ezúttal a létige viseli magán (vö. 8c').

(8) a. Szabad elkérnem ezt a könyvet?
b. Szabadna elkérnem ezt a könyvet?
b'. Elkérhetném ezt a könyvet?
c. Szabad lenne elkérnem ezt a könyvet?
c'. Jó lenne elkérnem ezt a könyvet.

Az éppen valamilyen folyamatban lévő nyelvi változásban lévő elemek átmenetiségével semmiféle baj nincs, ezek hozzá tartoznak az élő nyelvhez. A hagyományos nyelvészetben azonban több olyan esettel is lehet találkozni, amikor valamit átmeneti kategóriába sorolnak, pedig máshonnan nézve az adott kérdés egyértelműen megválaszolható lenne. Ilyen eset az ún. megengedő kötőszók kérdése, mely a hagyományos felfogás szerint átmenetet képez az alá- és a mellérendelés között (l. pl. Honti–Jobbágyné [1979: 91]; Kugler [2017: 377]).

A megengedő kötőszók átmeneti jellege azonban feloldható, ha Kenesei (1992: 537–539) felcserélésen alapuló szórendi tesztjét tekintjük. Ez alapján az alábbi (9) példasorban szereplő *noha* (9a) alárendelő kötőszónak minősül, mivel az általa bevezetett tagmondattal együtt a mondat élére helyezhető (9a'), ami a mellérendelő kötőszók, például a (9b)-ben szereplő *de* esetén nem lehetséges (9b').

[5] A toldalékok szerepéről a szófaj-meghatározásban lásd jelen cikk 3. fejezetét, valamint Kenesei (2000) munkáját.

(9) a. Hideg van, noha süt a nap.
a'. Noha süt a nap, hideg van.
b. Hideg van, de süt a nap.
b'. *De süt a nap, hideg van.

A hagyományos és a generatív megközelítés között az az alapvető különbség, hogy míg a hagyományos nyelvészet a jelentésből indul ki, addig a generatív nyelvészet a különböző teszteknél a formai jellemzőket vizsgálja. A megengedő kötőszók esetében is erre láthatunk egy jellemző példát. Mivel a (9a) és a (9b) mondatok jelentése nagyon hasonló, a hagyományos felfogás a mellérendelésekkel rokonítja őket, és nem igazán tud azzal mihez kezdeni, hogy a formális jegyeik inkább az alárendelésekhez kötik ezeket a szerkezeteket. A formán alapuló generatív tesztek azonban egyértelmű választ adnak a *noha*-val kapcsolatban: mivel teljesíti a felcseréléspróbát, a vizsgált (9a) szerkezet csak alárendelés lehet. Általánosságban is igaz, hogy a formai tesztek megbízhatóbbak a jelentésen alapulóknál, mivel egyértelmű eredményt adnak. Mindezek mellett általában könnyebb megérteni és alkalmazni is őket, így a diákok számára is jobb fogódzókat jelentenek a nyelvtan tanulása során.

6. Összegzés

A szórend a generatív nyelvészet központi fogalma. Ebben a tanulmányban amellett érveltem, hogy sok más jelenséget, így bizonyos helyesírási, szófaji vagy jelentéstani kérdést is meg lehet közelíteni szórendi alapon, nem csak a szorosan vett mondattant, továbbá hogy bizonyos vitatott, átmeneti kategóriába sorolt nyelvészeti jelenségekkel kapcsolatban is egyértelmű döntést lehet hozni a szórend segítségével. Mindezeken túl mélyen hiszek abban, hogy az alkalmazott logika és az érvelés módja nagyon alkalmas arra, hogy a diákokat arra neveljük, hogy gondolkozzanak el a nyelvi jelenségeken, próbálják érvekkel alátámasztani a kérdésekre adott válaszaikat, és ne csak könyvekből megtanult szabályokat mondjanak fel. Az ilyen jellegű gondolkodásmód megtanítása pedig az iskola egyik fő feladata (lenne).

Irodalom

Alberti, Gábor – Laczkó, Tibor (eds.) 2018. *Syntax of Hungarian. Nouns and noun phrases*. Amsterdam: Amsterdam University Press. https://doi.org/10.1515/9789048532759

Alberti Gábor – Medve Anna 2002/2005. *Generatív grammatikai gyakorlókönyv.* Budapest: Janus/Books – Gondolat.

A magyar helyesírás szabályai. Tizenkettedik kiadás. 2015. Budapest: Akadémiai Kiadó.

É. Kiss Katalin 1992. Az egyszerű mondat szerkezete. In Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan 1.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 79–177.

Featherstone, Sam 2007. Data in generative grammar: the stick and the carrot. *Theoretical Linguistics* 33/3: 269–318. https://doi.org/10.1515/TL.2007.020

Honti Mária – Jobbágyné András Katalin 1979. *Magyar nyelv II. osztály*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
Kenesei István 1992. Az alárendelt mondatok szerkezete. In Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 529–714.
Kenesei István 2000. Szavak, szófajok, toldalékok. In *Strukturális magyar nyelvtan 3.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 75–136.
Keszler Borbála 2000. *Magyar grammatika.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
Kugler Nóra 2017. A mondattan általános kérdései. In Keszler Borbála (szerk.): *Magyar Grammatika.* Budapest: Műszaki Könyvkiadó. 371–396.
Legeza Márton 2020. *Magyar nyelv. Tankönyv 9.* Budapest: Oktatási Hivatal.
Medve Anna – Farkas Judit – Szabó Veronika 2010. *4x12 mondat.* Iskolakultúra könyvek 40. Veszprém: Iskolakultúra.
Nádasdy Ádám 1999. *Szabad*: melléknév vagy ige? In Kálmán László – Nádasdy Ádám: *Hárompercesek a nyelvről.* Budapest: Osiris Kiadó.
Sápiné Bényei Rita – Dobi Edit 2021. *Magyar nyelv. Tankönyv 7.* Budapest: Oktatási Hivatal.
Szabolcsi Anna – Laczkó Tibor 1992. A főnévi csoport szerkezete. In Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan 1. Mondattan.* Budapest: Akadémiai Kiadó. 179–298.

Internetes hivatkozások

W1: Idegen nyelvet tanulók az általános iskolában. https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0009.html (2023. 07. 27.)
W2: csongiforro. https://www.instagram.com/p/CYuFdftDHgQ/ (2025. 06. 16.)
W3: Money or Love – Fogadj a szerelemre! https://tv2play.hu/money_or_love/levi_kokemenyen_kimondta_en_ezt_a_jatekot_megszeretnem_nyerni_m (2023. 07. 27.)
W4: Mit hogyan? https://www.nosalty.hu/mithogyan/t/mit-tegyek-ha-megszeretnem-elozni-hogy-a-kutyam-bolhas-legyen/2381 (2023. 07. 27.)